

Аванесова Н.Е.кандидат економічних наук,
доцент, професор кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету будівництва та архітектури**Ілляшенко М.П.**студентка
Харківського національного університету будівництва та архітектури

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ БАНКІВ

У статті розкрито основну мету банківської діяльності. Перераховано основні завдання безпеки банківської діяльності, такі як захист законних інтересів банку і його працівників; профілактика та попередження правопорушень і злочинних посягань на власність і персонал банку; своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації; оперативне реагування елементів структури банку на загрози, що виникають, та негативні тенденції розвитку зовнішніх і внутрішніх обставин; виявлення внутрішніх і зовнішніх причин і умов, які можуть сприяти заподіянню банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної та іншої шкоди, перешкоджати їх нормальній діяльності; виявлення та формування причин і умов, сприятливих для реалізації банком своїх основних інтересів; виховання та навчання персоналу з питань безпеки; послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців, спрямованих на підриг безпеки банку; збереження й ефективного використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку.

Ключові слова: економічна безпека банків, фінансова безпека банків, банківська система, національні інтереси, державна безпека, нормативні показники.

В статье раскрыта основная цель банковской деятельности. Перечислены основные задачи безопасности банковской деятельности, такие как защита законных интересов банка и его работников; профилактика и предупреждение правонарушений и преступных посягательств на собственность и персонал банка; своевременное выявление реальных и потенциальных угроз банку, проведение мероприятий по их нейтрализации; оперативное реагирование элементов структуры банка на возникающие угрозы и негативные тенденции развития внешних и внутренних обстоятельств; выявление внутренних и внешних причин и условий, которые могут способствовать причинению банку, его работникам, клиентам и акционерам материального и иного ущерба, препятствовать их нормальной деятельности; выявление и формирование причин и условий, благоприятных для реализации банком своих основных интересов; воспитание и обучение персонала по вопросам безопасности; ослабление вредных последствий акций конкурентов или преступников, направленных на подрыв безопасности банка; сохранение и эффективное использование финансовых, материальных и информационных ресурсов банка.

Ключевые слова: экономическая безопасность банков, финансовая безопасность банков, банковская система, национальные интересы, государственная безопасность, нормативные показатели.

Постановка проблеми. В умовах всеохоплюючої кризи, яка торкається також і фінансової сфери країни, постає велике питання забезпечення фінансової безпеки банківської системи країни. У цьому аспекті існує прямий взаємозв'язок фінансово-економічної безпеки держави та фінансово-економічної безпеки банківської системи, тому що останнє є складовим елементом фінансово-економічної безпеки держави. Тобто якщо рівень фінансово-економічної безпеки банківської системи буде зростати, то це є значним підґрунтям для зростання фінансово-економічної безпеки країни. Однак, на жаль, сучасний стан банківської системи не впливає позитивно на рівень фінан-

сово-економічної безпеки країни. Тому постає проблема адекватної оцінки реального стану банківської сфери та розроблення заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки банківських установ і банківської системи загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз наукової періодики дав змогу виявити, що проблемами фінансово-економічної безпеки банків займаються такі науковці, як О.І. Барановський, О.І. Захаров, Т.І. Євченко, І.М. Крупка, О.І. Кириченко, В.В. Коваленко, А.І. Мокій, Д.А. Фадеев. У сучасній науковій літературі багато дослідників розглядають та аналізують діяльність банків тільки за основними показниками та доходять висновків щодо ефек-

тивності їхньої діяльності, але поки що мало науковців розглядають ефективність діяльності банків з погляду їх фінансово-економічної безпеки.

Метою статті є дослідження сутності фінансової безпеки банків, аналіз її сучасного стану та визначення заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки банків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою безпеки банківської діяльності вважається можливість заподіяння банку збитків або упущення вигоди; забезпечення ефективної діяльності банку та якісної реалізації ним операцій та угод.

До основних завдань безпеки банківської діяльності входять:

- захист законних інтересів банку і його працівників;
- профілактика та попередження правопорушень і злочинних посягань на власність і персонал банку;
- своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації;
- оперативне реагування елементів структури банку на загрози, що виникають, та негативні тенденції розвитку зовнішніх і внутрішніх обставин;
- виявлення внутрішніх і зовнішніх причин і умов, які можуть сприяти заподіяння банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної та іншої шкоди, перешкоджати їхній нормальній діяльності;
- виявлення та формування причин і умов, сприятливих для реалізації банком своїх основних інтересів;
- виховання та навчання персоналу з питань безпеки; послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців, спрямованих на піддрив безпеки банку;
- збереження й ефективне використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку[1].

Під поняттям «економічна безпека банків» учені розуміють сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційних банків дії чи обставини попереджені або зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банківської системи, збереженню та відтворенню її майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банками статутних цілей [2]. О.І. Захаров розглядає економічну безпеку банку як стан, за якого забезпечуються стабільність його функціонування, фінансова рівновага і регулярне одержання прибутку, можливість виконання поставлених цілей і завдань, здатність до подальшого розвитку й удосконалення [3].

Важливе значення в діяльності банківських установ має фінансова безпека – такий стан банку, який:

- а) дає змогу забезпечити фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність банку в довгостроковому періоді;
- б) задовольняє потреби банку у фінансових ресурсах для стійкого ведення діяльності;
- в) забезпечує достатню фінансову незалежність банку;
- г) здатен протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і загрозам, що можуть заподіяти фінансовий збиток банку або небажано змінити структуру капіталу, або примусово ліквідувати банк;
- д) забезпечує достатню гнучкість під час ухвалення фінансових рішень;
- е) забезпечує захищеність фінансових інтересів акціонерів банку.

Отже, фінансово-економічна безпека банківської системи – це, як вважає Р. Гриценко, такий її стан, коли фінансова стабільність чи репутація не може бути підірвана цілеспрямованими діями певної групи осіб і організацій або фінансовою ситуацією, що складається всередині чи зовні банківської системи.

Серед проблем формування системи фінансово-економічної безпеки банку називають недостатнє залучення фахівців різних напрямів [13]: не лише економістів, фінансистів, але і психологів, аналітиків. Рекомендується модернізувати інструментарій щодо оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, формувати систему запобігання ситуаціям, які негативно впливають на зниження рівня фінансово-економічної безпеки банку, впроваджувати моніторинг та діагностику як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах. Більш чітку систему класифікації загроз фінансовій безпеці банку пропонують О.О. Коковіхіна та А.Ю. Олійник. Ідентифікація загроз за окремими видами діяльності банків має привести до уточнення методики їх оцінки, попередження та захисту від їхньої дії [9]. Відсутність єдиних підходів щодо ідентифікації та оцінки загроз впливає і на неоднозначність оцінки ефективності роботи банку.

Всі складники удосконалення системи фінансово-економічної безпеки банку можуть бути реалізовані в межах управління фінансовою безпекою банку з урахуванням таких принципів, як адекватність оціночних параметрів сутності процесів, комплексність, виокремлення головних елементів наявних або потенційних загроз безпеці банку, можливість вживання необхідних попереджувальних, профілактичних або коригуючих заходів. НБУ звертає велику увагу на фінансову стій-

кість банківських установ. Наступним етапом розвитку банківського нагляду та регулювання має бути виокремлення систем фінансово-економічної безпеки у менеджменті фінансової стійкості банку, а також розвитку банківського нагляду на основі оцінки загроз фінансовій безпеці поряд із системою нагляду на основі оцінки ризиків банківської діяльності.

Для вироблення політики управління фінансово-економічною безпекою банку спочатку ставляться цілі і завдання, визначаються принципи і функції їх забезпечення, тобто виробляється певна стратегія. На основі аналізу основних елементів системи (суб'єктів, об'єктів, ризиків і погроз) розробляється механізм управління фінансово-економічною безпекою і здійснюється зворотний зв'язок: коли за допомогою механізму фінансово-економічної безпеки управляють елементами системи.

На всіх стадіях розроблення і здійснення політики управління фінансово-економічною безпекою банку необхідний всеосяжний контроль. Функціонування механізму відбувається шляхом здійснення певних дій над її об'єктами. При цьому для кожного окремого проміжку часу повинен бути визначений пріоритетний об'єкт, відповідальність за оптимізацію параметрів якого повинна бути закріплена за конкретним суб'єктом фінансової безпеки банку.

Аналіз наукової літератури дав змогу виявити чинники, які впливають на фінансову та економічну безпеку банків [1; 2; 3; 6; 7; 8; 10]:

- рівень обов'язкового резервування (для збільшення пропозиції грошей НБУ зменшує норматив обов'язкового резервування, для зменшення пропозиції грошей норматив обов'язкового резервування збільшується);
- рефінансування Національного банку України (необачна політика НБУ може привести до великих втрат комерційного банку і навіть до його ліквідації);
- система розрахунків (найсерйозніша проблема – некваліфіковане управління керівниками окремих комерційних банків структурою активів і пасивів);
- конкурентне середовище (недобросовісна конкуренція);
- прогалини законодавчої бази (досі відсутній закон про банківську таємницю);
- ступінь упровадження інновацій;
- збереження активів;
- забезпечення прибутковості;
- охорона інформації;
- забезпечення високої винагороди персоналу;
- кваліфікація співробітників;
- організаційна система банків тощо.

На рівні держави банківська безпека забезпечується шляхом визначення комерційних, організаційних, технологічних і соціальних пріоритетів (підприємства, галузі, регіону); нормативно-правового забезпечення безпеки банків; налагодження системи оцінок і контролю реальних і потенційних фінансових загроз життєвим інтересам держави; забезпечення ефективного функціонування Національного банку України.

На рівні правоохоронних органів забезпечення банківської безпеки потребує розроблення методів і засобів попередження і припинення загроз економічним інтересам; стратегії застосування захисних заходів; створення організаційно-правового механізму практичної реалізації захисних заходів; забезпечення дієвості практичних заходів із захисту банків.

На рівні окремих банків:

- забезпечення якісного підбору кадрів банку, їхньої особистої і колективної безпеки;
- забезпечення економічної та інформаційної безпеки;
- організація роботи внутрішнього підрозділу безпеки відповідно до покладених на нього завдань і принципів його роботи (рис. 1) [11].

Забезпечення безпеки банківської системи зумовлене взаємодією інтересів банківських установ і суб'єктів ринкової економіки і, на думку В. Срібного, залежить від таких основних чинників:

- 1) економічної стабільності держави та її рівня залежності від зовнішніх дій інших країн;
- 2) ступеня залежності банківської системи від внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування, зокрема рефінансування і кредитування іноземними банками;
- 3) ступеня концентрації активів банківської системи в інших державах або галузях реального сектора економіки;
- 4) структури власності у банківській сфері [5].

Для підтримки фінансово-економічної безпеки банків необхідно вживати таких заходів, як [15]:

1. Розроблення рекомендацій з удосконалення заходів фінансової безпеки.
2. Взаємодія з правоохоронними органами у питаннях протидії посягань на власність і діяльність банків.
3. Інформаційно-аналітичне дослідження позичальників на стадії звернення їх у банк для отримання кредиту.
4. Участь у проведенні моніторингу кредитних операцій, виявлення ознак, що вказують на можливість невиконання зобов'язань за кредитними договорами.
5. Надання консультацій працівникам банку з питань фінансової безпеки.

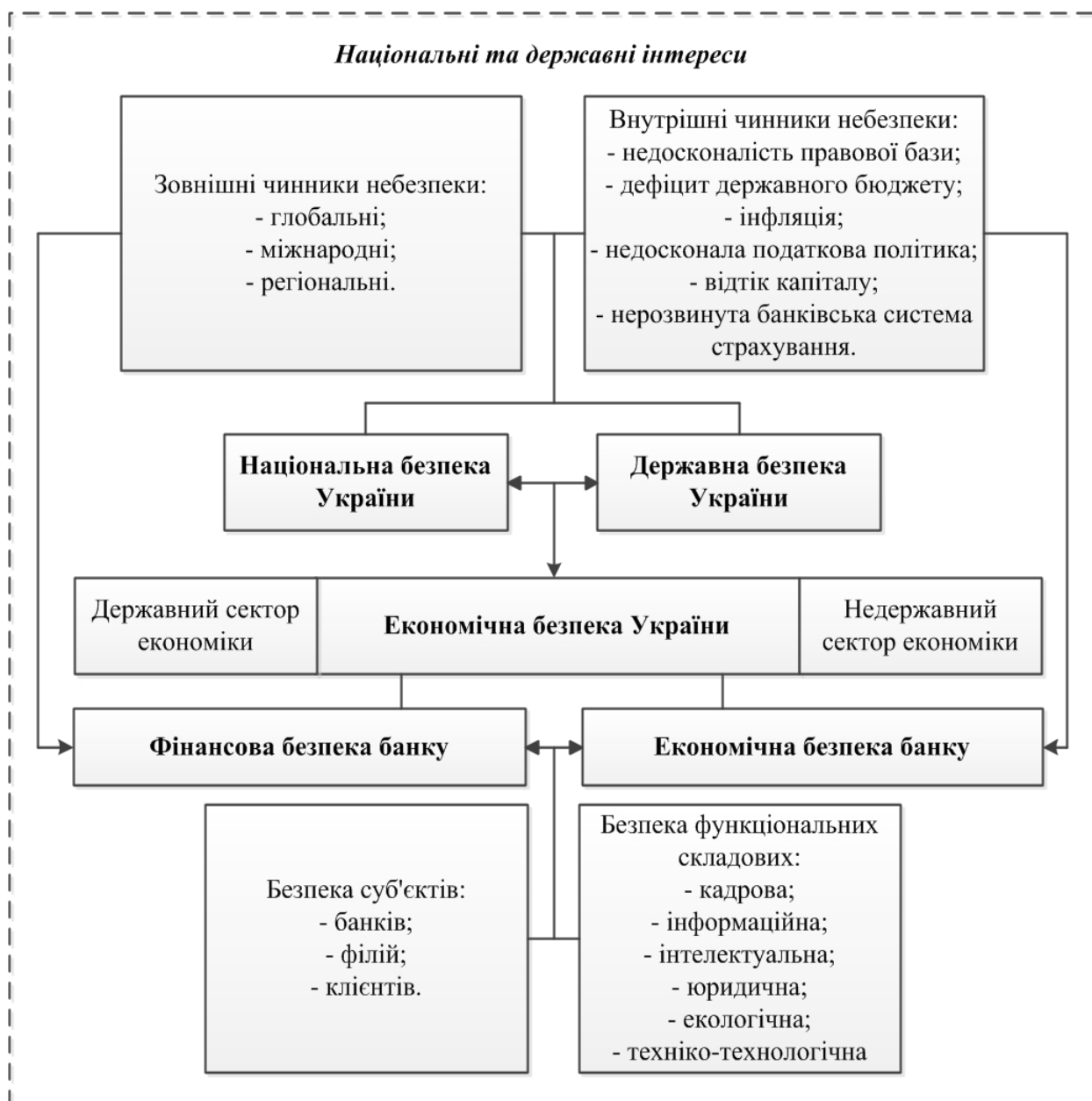

Рис. 1. Фінансово-економічна безпека банків у загальній системі економічної безпеки України

6. Формування умов для безпечної роботи співробітників банку, забезпечення їхніх комерційних інтересів.

7. Підтримка технологічної незалежності і конкурентоспроможності, формування високого технічного і технологічного потенціалу.

8. Оптимізація організаційної структури.

Висновки з проведеного дослідження. Враховуючи вищенаведене, можна стверджу-

вати, що фінансово-економічна безпека банків є невід'ємною умовою досягнення фінансово-економічної безпеки держави. Сьогодні низка чинників, які впливають на діяльність банків, значно знижують рівень фінансово-економічної безпеки банків, тому державі необхідно постійно проводити моніторинг та запроваджувати оперативні і стратегічні заходи щодо підвищення фінансово-економічної безпеки банків України.

Список використаних джерел:

1. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру / О.І. Барановський // Економічне прогнозування. – 2006. – № 1. – С. 7–32.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – К. : Нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
3. Захаров О.І. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності: навчальний посібник / О.І. Захаров, П.Я. Пригунов. – К. : КНТУ, 2008. – 257 с.

4. Євенко Т.І. Економічна безпека українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/20121/%D0%84%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>.
5. Крупка І.М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки / І.М. Крупка // Бізнесінформ. – 2012. – № 6. – С. 168–175.
6. Кириченко О.А. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці / О.А. Кириченко, Ю.Г. Кім // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 12. – С. 53–65.
7. Коваленко В.В. Науково-методологічні основи фінансової стабільності банківської системи та індикатори її оцінки / В.В. Коваленко // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 111–121.
8. Коковіхіна О.О. Ідентифікація загроз фінансовій безпеці банків / О.О. Коковіхіна, А.Ю. Олійник // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – № 50. – С. 329–333.
9. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/docscatalog/document?id=18563297>.
10. Кириченко О.А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / О.А. Кириченко, В.С. Сідак. – К. : Ун-т «Крок», 2008. – 403 с.
11. Кириченко О.А. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко, С.В. Мелесик // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8 (98). – С. 223–232.
12. Мокій А.І. Зміцнення економічної безпеки держави у процесі поглиблення євроінтеграції (валютно-кредитні та фінансові аспекти) / А.І. Мокій, М.І. Флейчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/MONITOR/Jul08/07.htm>.
13. Тарасенко І.О. Проблеми фінансово-економічної безпеки банківських установ в сучасних умовах / І.О. Тарасенко, А.А. Москаленко // Вісник КНУТД. – 2014. – № 6. – С. 15–22.
14. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=4919415&cat_id=84901.
15. Фадеев Д.А. Фінансова безпека банківської діяльності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rusnauka.com/5_NITSB_2009/Economics/40908.doc.htm.

Avanesova N.E., Ilyashenko M.P.

CONCEPTUAL BASES FOR THE MANAGEMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF BANKS

In the context of a comprehensive crisis that also affects the financial sector of the country, a major issue is the financial security of the country's banking system. In this aspect, there is a direct relationship between the financial and economic security of the state and the financial and economic security of the banking system, as the latter is an integral part of the country's financial and economic security. That is, if the level of financial and economic security of the banking system will increase, this is a significant ground for the growth of financial and economic security of the country. However, unfortunately, the current state of the banking system does not positively affect the level of financial and economic security of the country. Therefore, there is a problem in an adequate assessment of the real state of the banking sector and the development of measures to increase the level of financial security of banking institutions and the banking system as a whole.

To develop a policy of financial and economic security management, the bank initially targets and objectives, defines principles and functions of their provision, that is, a certain strategy is being developed. On the basis of the analysis of the main elements of the system: subjects, objects, risks and threats, a mechanism for managing financial and economic security is developed, and feedback is carried out: when the mechanism of financial and economic security controls the elements of the system.

Key words: economic safety of banks, financial security of banks, banking system, national interests, state security, normative indicators.